

Ярослав Шрамко, Ірина Хоменко

СУЧАСНА АНАЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.

(За матеріалами 11-го міжнародного конгресу Товариства аналітичної філософії, 12-15.09.2022, Берлін, Німеччина)

1. Вступ

12-15 вересня 2022 року в Німеччині на базі Берлінського університету ім. Гумбольдтів відбувся 11-й міжнародний конгрес Товариства аналітичної філософії (Gesellschaft für Analytische Philosophie), яке, разом з Німецьким товариством філософії, належить до найбільших і найвпливовіших професійних спілок німецьких філософів, об'єднуючи у своїх лавах понад 1000 членів, що активно працюють. Кожні три роки це товариство організує великий міжнародний форум, в якому беруть участь філософи з усього світу. Прикметною особливістю таких конгресів є те, що кожного разу вони мають заздалегідь визначену тему, яка стає лейтмотивом усіх заходів, що відбуваються в його межах. Загальна тема цього річного конгресу в Берліні – «Філософія і громадськість», що вочевидь мало на меті підкреслити ту важливу роль, яку філософія відіграє (чи принаймні має відігравати) у суспільному житті. Окреме місце в програмі конгресу посіла історія філософії, що є доволі прикметним і свідчить про посилення уваги аналітичних філософів до цього важливого розділу філософських досліджень. Утім, на нашу думку, читачам *Sententiae* буде цікаво ознайомитися з роботою всіх майданчиків конгресу. Адже низка секцій і колоквіумів була присвячена міждисциплінарній проблематиці, цікавій багатьом історикам філософії. Наприклад, колоквіум «Неоарістотелівська метафізика: гілеморфізм і його античні й сучасні альтернативи» було присвячено неоарістотелівським теоріям в аналітичній метафізиці. Але ця тема напевне буде цікавою усім історикам метафізики, не лише арістотелезнавцям.

Місце філософії в сучасному суспільстві також було предметом обговорення на восьми тематичних колоквіумах, організованих у рамках конгресу і присвячених різним актуальним проблемам сьогодення. Серед них: «Відкритий доступ до свідомості інших людей у психіатрії», «Епістемічна відповідальність в контексті наукового дослідження», «Аргументувати краще! Що може дати філософська освіта в школах і інших громадських закладах», уже згаданий колоквіум «Неоарістотелівська метафізика: гілеморфізм і його античні та сучасні альтернативи», «Інженерія понять і вежа зі слонової кістки», «Скільки має бути людей? Філософія та зростання населення Землі», «Епіс-

© Я. Шрамко, І. Хоменко, 2022

темологія журналістики», «Війна в Україні: філософські відповіді на політичний виклик» [Keil, Jaster 2022: 20-33]. Таке тематичне спрямування підтвердило загальну налаштованість представників аналітичної філософії на активнішу участь у суспільних процесах.

Особливо привертає увагу оперативність включення до програми конгресу спеціального колоквиуму, присвяченого «політичним і моральним викликам, які постають з огляду на війну в Україні» [ibid.: 33], на якому було заслухано три доповіді. Сюзана Бурі з університету Констанца розмірковувала про те, що допомога Україні з боку Німеччини має характер морального обв'язку; Сергій Секундант з Одеського національного університету імені І. І. Мечникова піддав критиці абстрактний пацифізм, який виявив свою безпорадність в умовах неприкритої агресії російської федерації проти України; а Йоганес Мюлер-Сало (університет Гановера) присвятив виступ утворенню суспільної думки та «віртуальній участі» у війні через посередництво сучасних медіа.

2. Характерні риси аналітичної філософії, її виникнення та еволюція

Щодо власне філософської складової, то важливо пам'ятати, що досить важко надати загальну характеристику аналітичної філософії з погляду конкретних змістових положень, які поділялися б усіма її послідовниками. Ідеться про надзвичайно розгалужений і багатогранний філософський рух, прихильники якого дотримуються найрізноманітніших, іноді навіть діаметрально протилежних позицій щодо тих самих філософських проблем і тем. Також аналітична філософія не утворює єдиної філософської школи, як це має місце, наприклад, у випадку з неокантіанством, неотомізмом чи феноменологією Гусерля. В історико-філософському плані тут швидше можна виділити кілька самостійних шкіл і напрямків (таких як Віденський гурток, Львівсько-Варшавська школа логіки, Оксфордська філософія повсякденної мови тощо), представники й послідовники яких вели й ведуть між собою гострі дискусії, причому кожна з цих шкіл характеризується власним колом проблем, що розглядаються, і певним набором типових підходів до їхнього розв'язання.

Загалом, те що дійсно об'єднує всіх філософів аналітичного напрямку, знаходить своє вираження насамперед у певному способі постановки й дослідження філософських проблем. Інакше кажучи, для аналітичної філософії є суттєвим особливий стиль філософування, відданість якому відрізняє її прихильників від послідовників інших філософських течій. Найважливішим елементом цього стилю є прагнення розглядати й розв'язувати власне філософські проблеми через філософський аналіз мови (цей підхід ознаменував собою так званий *лінгвістичний поворот* у сучасній філософії). Друга особливість аналітичної філософії – це активне застосування методів і засобів (у тому числі, технічних) сучасної логіки та зв'язок із певного роду точною філософською термінологією, яка вводиться та визначається логічно коректним чином. Ще однією невід'ємною рисою філософсько-аналітичного стилю є високі вимоги до ясності й чіткості аргументації, яка використовується для обґрунтування тих чи тих філософських положень. Аналітичний філософ швидше відмовиться від літературної своєрідності та художньої елегантності, ніж від формальної (логічної) коректності викладення матеріалу [Runggaldier, Kanzian: 1998: 14].

Слід зазначити, що аналітична філософія є однією з найвпливовіших течій сучасної філософської думки. У ХХ ст. цей напрям фактично посів провідне місце не тільки в академічній філософії країн англomовного світу (Великої Британії, Сполучених

Штатів Америки, Канади, Австралії, Нової Зеландії), але й у низці країн континентальної Європи (Нідерландів, Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії). Можна також констатувати, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. вплив аналітичної філософії значно посилюється також в інших (більш «традиційних» і «консервативних») у філософському відношенні європейських країнах, зокрема в Німеччині, де філософи аналітичного напрямку набувають дедалі більшого представництва у філософських інститутах провідних університетів. Окрім того, розширення філософських досліджень у межах аналітичних підходів сьогодні можна спостерігати в багатьох країнах, які нещодавно було прийнято відносити до так званого «третього світу» (країни Африки, Азії, Латинської Америки), університети яких у наш час активно перебудовуються за англо-американським зразком.

Таким розширенням своєї географії впродовж останніх десятиріч аналітична філософія не в останню чергу завдячує тим важливим змінам, які відбувалися в ній, починаючи з середини ХХ ст. Ідеться про (1) подолання певної вузькопрофільності філософських досліджень і про (2) відмову від однобічного розуміння предмету таких досліджень, що були притаманні початковим етапам розвитку аналітичної філософії, коли її прихильники нерідко обмежували філософію суто методологічними завданнями й застосуваннями¹.

Справді, філософські інтереси фундаторів аналітичної філософії та її ранніх представників, таких як Готлоб Фреге, Бертран Расел, науковці Кембридзької та Львівсько-Варшавської шкіл, а також Віденського гуртка, зосереджувалися переважно на проблемах логіки, філософії мови, методології науки й засадах математики. Промовистою є назва книги Альфреда Аєра «Мова, істина і логіка» [Ayer 1930], яка чітко фіксує три головні напрями філософських досліджень, що були пріоритетними для однієї зі шкіл ранньої аналітичної філософії – логічного позитивізму (книгу Аєра часто характеризують як її своєрідний «маніфест»): філософія мови, теорія пізнання і логіка. Проте тут маємо й доволі примітні винятки, серед яких, зокрема, варто згадати розробку метаетики Джорджем Муром [Moore 1903] і формулювання революційної онтології логічного атомізму в «Логіко-філософському трактаті» Людвіга Вітгенштайна [Wittgenstein 1921]. Ближче до середини ХХ ст. таких розширень логіко-епістемічної проблематики, традиційної для ранньої аналітичної філософії, значно побільшало, аж доки нові напрями не стали впродовж другої половини ХХ ст. визначальними для загального розвитку філософських досліджень у дусі аналітичного підходу в широкому розумінні.

Серед видатних праць цього періоду, які позначили цю тенденцію, можна назвати двотомник «Відкрите суспільство і його вороги» Карла Попера [Popper 1945], який не тільки справив великий вплив на соціальну й політичну філософію, але й суттєво модернізував аналітичні дослідження в царині історії філософії, зокрема філософії Платона. До цього ж ряду належать «Поняття свідомості» Гілберта Райла [Ryle 1949] (книга, що заклала засади аналітичного підходу до розв'язання психофізичної проблеми), «Індивіди: начерк дескриптивної метафізики» Пітера Стросона [Strawson 1959] (фактична реабілітація онтологічної проблематики в аналітичній філософії),

¹ З цього погляду знаменним став оголошений лідером Віденського гуртка Моріцем Шлікком «поворот філософії», що передбачав перетворення філософії на особливого роду діяльність зі встановлення або виявлення сенсу висловлювань: «Філософія прояснює речення, наука їх верифікує» [Schlick 1930: 8].

«Теорія справедливості» Джона Ролза [Rawls 1971] (демонстрація ефективності застосування теорії суспільного договору в сучасній політичній філософії та етиці), «Свідомий розум» Дейвіда Чалмерса [Chalmers 1996] (одна з найбільш обговорюваних книг у царині філософії свідомості). Ці та багато інших праць істотно розширили проблемне поле аналітичної філософії, засвідчивши її плідність і здатність продукувати ґрунтовні результати в найрізноманітніших сферах філософських досліджень.

3. Актуальна проблематика сучасної аналітичної філософії: пленарні доповіді і секційні виступи

Загалом можна стверджувати, що сучасна аналітична філософія охоплює всі головні розділи філософського знання. У цьому сенсі перелік секцій XI Міжнародного конгресу Німецького товариства аналітичної філософії став показовим (у дужках після назви секції наводимо кількість заявлених доповідей): *Прикладна етика* (22), *Естетика* (4), *Дидактика філософії* (7), *Епістемологія* (38), *Історія філософії* (15), *Логіка* (22), *Метаетика, філософія дії та теорія прийняття рішень* (30), *Метафілософія* (8), *Метафізика/онтологія* (26), *Нормативна етика* (22), *Філософія свідомості й пізнання* (42), *Філософія мови* (26), *Філософія релігії* (4), *Філософія науки* (39), *Політична філософія і філософія права* (38), *Соціальна філософія* (19) [Keil, Jaster 2022: 34]. Отже, на секціях конгресу було заслухано й обговорено велику кількість доповідей (для доповіді разом з обговоренням надавалося 45 хвилин), присвячених найрізноманітнішим актуальним проблемам відповідних царин філософського знання.

Таке тематичне розмаїття і багатогранна дослідницька активність переконливо свідчать про загальну репрезентативну спроможність аналітичного руху та його вагому парадигмальну роль на сучасному етапі розвитку філософії, де він значною мірою продовжує класичні традиції раціонального філософського аналізу, кращі зразки якого можна знайти в працях Арістотеля, Декарта, Лока, Ляйбніца, Канта й інших видатних філософів. Огляд головної проблематики доповідей, заявлених на конгресі, дозволяє не тільки підтвердити зазначене успадкування аналітичною філософією магістрального шляху філософського розвитку, але й відстежити його можливі тренди та тенденції.

Конгрес традиційно розпочався пленарною доповіддю, яка наочно ілюструвала філософську й суспільну релевантність його головної теми – «Філософія і громадськість». Тім Генінг, керівник відділу практичної філософії філософського семінару, професор (університет імені Йогана Гутенберга, м. Майнц) презентував доповідь «Свобода науки, мораль і ціна помилок», в якій продемонстрував, що позиція необмеженої свободи науки є уразливою для моральної критики. Можливість такої критики обґрунтовується з позиції концепції «прагматичного вторгнення» (pragmatic encroachment), яка останнім часом набула значного розвитку в межах аналітичної теорії пізнання. Ця концепція наголошує на важливості практичних (прагматичних) аспектів пізнавального процесу для його кінцевого результату (отриманого знання). Доповідач стверджував, що «межа обґрунтування тієї чи тієї наукової тези залежить і від практичних негативних наслідків, які можуть виникнути для тих, кого ця теза стосується, якщо вона виявиться хибною» [ibid.: 18]. Саме це і відкриває простір для легітимної моральної критики наукової діяльності й наукового пізнання.

Повертаючись до розподілу доповідей за секціями конгресу, важливо підкреслити, що перелік секцій значною мірою відповідає класичному поділу філософського знання на теоретичну і практичну філософію, який бере свій початок ще з Арістотеля.

До першої відносяться проблеми метафілософії, онтології, філософії свідомості, теорії пізнання, логіки, філософії науки та філософії мови, а друга включає етичну проблематику (яка в аналітичній філософії традиційно поділяється на метаетику, нормативну етику і прикладну етику), естетику, політичну й соціальну філософію, філософію права, філософію релігії, проблеми викладання філософії.

Якісний аналіз тематики доповідей за секціями дозволяє з'ясувати головні напрями досліджень учасників конгресу.

Доповіді за програмою секції з *історії філософії* свідчать про те, що серед персоналій, які сьогодні цікавлять дослідників, першість безперечно належить Арістотелю і Канту. Зокрема, на секції розглядалися проблеми євдемонії та зовнішніх благ в етиці Арістотеля, засади генерування Арістотелем категорій, індуктивна діалектика в логіці Арістотеля, проблема вагонетки з позиції етики Канта, погляди Канта на сумління й визначеність моральних суджень, функція дозвільних законів за Кантом і кантівське доведення буття Бога. Крім того, на секції були презентовані доповіді, в яких розглядалися різні аспекти філософії Г'юма, Спінози, Декарта, Гегеля, Гусерля, Генрі Сіджвіка, Йогана Тома та Рудольфа Карнапа. На інших секціях конгресу також обговорювалася проблематика, пов'язана з творчістю Людвіга Вітгенштайна, Бертрана Рассела, Готлоба Фреге, Джорджа Мура й Макса Адлера.

Секція *Філософія свідомості і пізнання* була однією з найбільших за кількістю учасників. Це позначилося й на різноманітті тем обговорення, до яких належали перспективи розгляду свідомості тварин; теоретико-онтологічна редукція психічних властивостей; мінімальні моделі свідомості; феноменальна свідомість; візуалізація фантастичного через зміст ментальних образів; дослідження майбутніх спогадів; розгляд адаптації з позиції біологічних категорій для біосемантики; уява і чим вона відрізняється від 3D моделювання; розрізнення галюцинацій і ілюзій; проблеми епізодичної пам'яті і повсякденне коріння упередження переконань. На цій секції навіть була доповідь з такою «обнадійливою» назвою, як «Прощавай, бовдуре!»

Секція *Епістемологія* також мала численних учасників. Тут розглядалися різні аспекти таких філософських понять, як знання, розуміння, доведення, пояснення, свідчення, переконання, провина, невігластво, складний досвід, невизначеність, ризик, епістемічний компроміс, епістемічна вада, епістемічна дилема тощо. Не залишилися поза увагою й такі актуальні для сьогодення теми, як алетичні й наративні моделі теорії змови, недокрастична дезінформація; догматизм, знання і фактологія; примирення як уникнення морального скептицизму; групове незнання і колективні епістемічні зобов'язання.

На секції *Метафізика/Онтологія* дискутувалися зокрема питання щодо різних аспектів імовірнісної супервентності та біологічного індетермінізму (біологічний захист свободи волі). Крім того, досліджувався взаємозв'язок істини і модальностей; мереологічна проблема заплутаності; багатоканальний плюралізм. Доповідачі зупинялися на розгляді питання щодо видової різноманітності таких термінів, як *об'єкт* і *сутність* у метафізиці. У доповідях аналізувалися *перспективні об'єкти, цифрові об'єкти, нерозрізнені сутності, емерджентні субстанції*. Варто звернути увагу й на цікавий виступ, присвячений природі метафізичного розуміння й пояснення. Також в одній з доповідей було розглянуте питання, яке без сумніву належить до розряду «вічних» у філософії: чи існує взагалі прогрес у метафізиці.

Секція з *метафілософії* включала невелику кількість доповідей, які значною мірою мали міждисциплінарний характер. Зокрема, декілька виступів було присвячено

новітньому напрямку досліджень у сучасній аналітичній філософії – інженерії понять, сутність якої полягає в перегляді понять, які ми використовуємо в наших розмірковуваннях і в процесі конструювання нових понять. Окрім того, на секції були розглянуті метод вдумливої рівноваги; прийнятність оприлюднення філософських ідей, в істинності яких ми не переконані; проблеми нормативності в природному світі; осмисленість мисленневих експериментів; а також релевантність етичних міркувань щодо визначення тотожності особистості.

Доповіді секції з логіки мали явний ухил до аналізу філософських проблем цієї дисципліни. Тут розглядалися семантичні аспекти поняття інформації, проблема визначення умовного зв'язку, логічні функції різного типу абстракцій, логічні аспекти теорії множин, проблеми метаматематики й обчислювальної арифметики, місце логічних констант у логічному виведенні, логічні характеристики поняття істини, загальний характер логічного слідування, семантика сутностей вищого порядку, алгебраїчні аспекти контрфактичного умовного зв'язку, емпіричне заперечення та парадокс пізнанності світу, логіка забезпечення від парадоксів, а також нейтральна логіка, вільна від екзистенційних передумов.

На секції *Філософія мови* учасники конгресу зверталися як до аналізу концепцій, що вже стали класикою в цій царині (Мур, Вітгенштайн), так і до сучасних поглядів на мову й мовлення. Серед проблем, що обговорювалися, були такі: чи впливає контекст на те, як ми уявляємо собі істину; що таке експресивне заперечення; алетичний плюралізм, дефляціонізм і інтеграційний виклик; мовленнєві акти в художній літературі та інш.

Великою за кількістю учасників була й секція *Філософія науки*. Тут обговорювалися філософські проблеми з різних галузей науки: фізики, хімії, біології, психології, економіки, статистики, медицини тощо. Крім того, була презентована низка доповідей, де досліджувалися такі питання, як суспільна епістемічна довіра до наукових результатів; норми щодо наукових порад; межі контрфактичного мислення; формулювання наукових висновків з урахуванням контексту тощо.

Серед секцій, присвячених практичній філософії, найвагомішими і найрепрезентативнішими були секції етичного спрямування. Науковці, які працюють у цій царині, взяли участь у роботі трьох секцій: *Прикладна етика, Метаетика. Філософія дії і теорія прийняття рішень, Нормативна етика*. Якщо узагальнити проблематику цих секцій, то можна навести такі цікаві питання для обговорення: нормативний ризик у моральних міркуваннях; біоетика; ризик, раціональність і безрозсудність; сучасний моральний інтуїтивізм і виклик надійності; етичні моделі комунікації *лікар-пацієнт*; алгоритми прийняття рішень на робочому місці й автономія людини; переговорна модель вдумливої рівноваги; етичні проблеми розкоші; моральні знання з мистецтва та інші. Також ціла низка доповідей торкалася питання афективної поведінки людини. І як завжди, на цих секціях активно дискутували щодо таких етичних понять, як скромність і покірність; задоволення бажання; удосконалення самоконтролю; моральна відповідальність, моральний прогрес тощо.

Проблематика секцій *Соціальна філософія*, а також *Політична філософія і філософія права* подекуди перетиналася. Науковці обговорювали різні види демократії й ідеології, популізм у політиці, моралізовану свободу, соціальний прогрес, теорію прав тварин тощо. Цікавими були доповіді, присвячені взаємозв'язкам теорій ідеального суспільства з критичною філософією Франкфуртської школи, реляційному підходу до

поняття спільної дії, критичному підходу то поняття глобальної солідарності, соціологічному обґрунтуванню соціалізму в працях Макса Адлера, фалібілізму суспільної свідомості, проблемі пояснення в суспільних науках, а також соціально-політичним аспектам економічної сфери суспільства.

Найменшими за кількістю поданих доповідей були секції з *естетики, філософії релігії і дидактики філософії*. Тематика першої з цих секції була пов'язана, зокрема, з питаннями «що таке мистецтво і які інституційні та теоретико-символічні визначення можна надати цьому терміну?»; з проблематикою графічного дизайну й розглядом метафізичних і нормативних аспектів природної їжі. На секції, присвяченій філософським проблемам релігії, розглядалася доктрина «аналогії буття» як засобу подолання антропоморфізму і строгого апофатизму у витлумаченні поняття Бога, релігійне ритуальне знання, нова логічна реконструкція Ансельмового доведення буття Бога, а також поняття містичного у філософії Вітгенштайна. Доволі красномовним, у контексті заявленої в головній темі конгресу соціальної ролі філософії, було виокремлення спеціальної секції, присвяченої проблемам викладання філософських дисциплін. Тематику доповідей тут були: передавання цінностей у процесі викладання філософії й етики; моральні розбіжності й мета етичної освіти; різноманітність філософського канону у викладанні філософії в середній школі; суперечності в дидактиці філософії й теорії аргументації; роль викладання філософії й етики у формуванні розмаїття думок.

Завершальна пленарна доповідь на конгресі «Переконання: для чого вони потрібні?» була презентована професором університету Каліфорнії (Берклі) Джоном Макфарлейном. Він обґрунтував тезу про те, що розрізнення між рівнями переконань, зокрема, між переконанням та вірою, є необхідним для будь-якої адекватної теорії раціональної поведінки. Доповідач убачав головну функцію переконань раціонального суб'єкта в забезпеченні скоординованої взаємодії з іншими суб'єктами, і в цьому відношенні віра й переконання відповідають різним (а подекуди й протилежним) потребам людської діяльності. Отже, у цій доповіді ми знову бачимо зміщення традиційної епістемологічної проблематики в бік соціальних вимірів людського пізнання, яке чітко прослідковується в працях аналітичних філософів останнього часу.

4. Висновки

Підбиваючи підсумки, слід підкреслити, що конгрес без сумніву став значною подією не тільки в німецькій, а й у світовій філософії. Участь у ньому, крім німецьких філософів, взяли представники понад 30-ти країн світу, зокрема Великої Британії, США, Фінляндії, Нідерландів, Швейцарії, Австрії, Бельгії, Канади, Іспанії, Швеції, Кіпру, Південної Кореї, Португалії, Італії, Польщі, Ізраїлю та інших. Приємно зазначити, що українську філософію представляла окрема делегація, учасники якої взяли участь у заходах конгресу на особисте запрошення голови його оргкомітету, президента німецького Товариства аналітичної філософії, професора Берлінського університету імені Гумбольдтів Герта Кайля. Загалом конгрес засвідчив, що нині аналітична філософія є важливим напрямом світової філософської думки, у межах якого активно розвиваються фактично всі розділи сучасного філософського знання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

- Ayer, A. J. (1936). *Language, truth and logic*. London: Victor Gollancz.
- Chalmers, D. (1996). *The conscious mind: in search of a theory of conscious experience*. New York: Oxford University Press.
- Keil, G., & Jaster, R. (Hrsg.). (2022). *GAP.11. Philosophie & Öffentlichkeit. Philosophy & the Public. 11. Kongress der Gesellschaft für Analytische Philosophie Humboldt-Universität zu Berlin, 12.-15. September 2022*. GAP.11, Philosophie & Öffentlichkeit website. <https://gap11.de/pdf/GAP.11%20Reader.pdf>
- Moore, G. E. (1903). *Principia ethica*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Popper, K. (1945). *The open society and its enemies* (Vol. 1-2). London: Routledge.
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674042605>
- Runggaldier, E., & Kanzian, C. (1998). *Grundprobleme der analytischen Ontologie*. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Ryle, G. (1949). *The concept of mind*. London: Hutchinson.
- Schlick, M. (1930). Die Wende der Philosophie. *Erkenntnis*, 1, 4-11. <https://doi.org/10.1007/BF00208605>
- Strawson, P. F. (1959). *Individuals: an essay in descriptive metaphysics*. London: Methuen.
- Wittgenstein, L. (1921). Logisch-Philosophische Abhandlung. *Annalen der Naturphilosophie*, 14, 185-262.

Одержано / Received 12.10.2022

Yaroslav Shramko, Iryna Khomenko

**Modern analytic philosophy: historical origins and prospects of development.
(Based on the materials of the 11th International Congress of the Society for
Analytical Philosophy, September 12-15, 2022, Berlin, Germany)**

Review of materials of the 11th International Congress of the German Society for Analytical Philosophy, as well as the latest trends in the development of analytical research.

Ярослав Шрамко, Ірина Хоменко

**Сучасна аналітична філософія: історичні витоки та перспективи розвитку.
(За матеріалами 11-го міжнародного конгресу Товариства аналітичної
філософії, 12-15.09.2022, Берлін, Німеччина)**

Огляд матеріалів XI Міжнародного конгресу Німецького товариства аналітичної філософії, а також новітніх тенденцій у розвитку аналітичних досліджень.

Yaroslav Shramko, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Rector of Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Ярослав Шрамко, доктор філософських наук, професор, ректор Криворізького державного педагогічного університету.

e-mail: shramko@rocketmail.com

Iryna Khomenko, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Head of the Department of Logic.

Ірина Хоменко, доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри логіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

e-mail: khomenkoi.ukr1@gmail.com
